

על "ריח הכסף" - תרומות למוסדות רפואיים

הרב ד"ר חיים שיין, עו"ד

- א. הקדמה
- ב. תרומת נכרים
- ג. תרומת מומרים
- ד. תרומה מן הגזל
- ה. המצב החוקי בישראל
- ו. סיכום

א. הקדמה

התפתחות הרפואה והארכת תוחלת החיים מחד, דלדול המשאבים המוקצים לרפואה הצבורית מאידך, מעוררים שאלות מוסריות, משפטיות והלכתיות סבוכות.¹ הרפואה המודרנית למדה להתמודד עם מחלות כרוניות קשות, נכויות, הפרעות בפריון, פגים והגיעה להישגים ששינו והאריכו את תוחלת החיים באופן משמעותי ביותר, ויד המחקר הרפואי עוד נטויה.

האבחונים, הטיפולים, התרופות והמחקר הבסיסי הנם יקרים ומטילים נטל כספי כבד על ההוצאה הצבורית. בטוי לדלמה ולאזון בין הזכות לבריאות וחיים מול הקצאת המשאבים, מצויה בחוק ביטוח בריאות ממלכתי התשנ"ד-1994.² בסעיף 1 לחוק נאמר שהוא "מושגת על עקרונות של צדק, שוויון ועזרה הדדית" וסעיף³ לחוק קובע שכל אזרח זכאי לשרותי בריאות. די עקא, ששרותי הבריאות הוגבלו לסל בריאות, הקובע רמה מוגבלת של שרות ואחריות. סל הבריאות הנו במדה רבה שרירותי ומכניסטי המעוגן בחשבון סטטיסטי-רפואי, עלות, נדירות וזמינות משאבים. סל הבריאות אינו נותן פתרון למקרים רבים וקשים המצויים מחוץ לסל. רק לאחרונה שמענו זעקת משפחות הנצרכות לתרופה יקרה נגד מחלת הסרטן, תרופה שאינה מכוסה על ידי סל הבריאות. מצב זה יצר פתרונות בטוחים פרטיים, אלא שהם יקרים ורוב הצבור אינו יכול לעמוד בעלותם.

צרכי הטיפול והמחקר הדורשים משאבים ניכרים שהקופה הצבורית אינה יכולה לעמוד בהם, הצריכו מוסדות רפואיים להזקק ולחפש מימון אלטרנטיבי. בתי חולים הקימו אגודות ידידים, מחלקות נעזרות בתרומות ישירות, קרנות מחקר פונות בהצעות מחקר לגופים בחו"ל, כולל יצרני תרופות ומוסדות בינלאומיים. בפעילות הגיוס משולבות מערכות ענפות, משומנות ויעילות המקבצות מלינוי דולרים כל שנה. תרומות אלה מצליחות במדת מה להקטין את הפער שבין

1 ד' הד, אתיקה ורפואה, תל-אביב 1989, פרק יב' א' שטינברג, אנציקלופדיה הלכתית רפואית, ח"ד, 246 והמקורות שם. בין היתר נדונו סוגיות של קדימויות בהקצאת משאבים ציבוריים, שיקולים כספיים בהצלת חיי אדם ועוד. 2 ס"ח 1496, תשנ"ד - 1994, 156.

הצפיות ממערכת רפואה מודרנית לבין המציאות הנובעות מדלדול משאבי הטיפול והמחקר. מבנים, מעבדות, חדרי ניתוח, ומחקרים נושאים בגאון את שמם של תורמים שנדכו לצורך זה. גיוס התרומות, הפך להיות מרכיב בסיסי בחיי מערכות הבריאות לסוגיהן עד שלעתים המדינה מעמידה מצדה סכום מקביל לסכום שגויס באמצעות תרומה. הפילנתרופיה הרפואית הנה "תעשייה" אדירה המגלגלת סכומי עתק. למיטב ידיעתי, לא נעשו מחקרים הבודקים את מניעי התורמים. השכל הישר אומר שבמתן התרומה יש לב טוב אך גם סמל של סטטוס והכרה צבורית. החזר צנוע לקהילה, של כספים שנלקחו ממנה בהרחבה. לא פעם במתן התרומה יש נסיון לנקות מצפון מסויט ולהשיב כבוד אבוד. המוסדות הרפואיים, שנוזקים נואשות לכספי התרומות אינם בודקים בד"כ, את מקור התרומה. ההנחה היא שלכסף אין ריח ומכאן שאישיותו של התורם ומקור עושרו אינם רלבנטיים לעצם קבלת התרומה. לא פעם אנו שומעים בקורת על קבלת כספי תרומות מפרטים וארגונים שיש בהענקתם משום מטרה זרה, פוליטית, לאומית דתית ואחרת. עצימת העיניים מצד מקבלי התרומה כה מובהקת עד שאין נוזקים לתחכום משפטי לשם הצנעת מקור הכספים. במאמר זה נבקש לברר את עמדת ההלכה בסוגית "ריח הכסף".

ב. תרומת נכרים

המקור התלמודי היסודי הנו דברי רב נחמן האומר: "אוכלי דבר אחר פסולין לעדות"³. למרות שהמונח "דבר אחר" מתייחס בדרך כלל לאכילת חזיר, הבין רש"י כי דברי רב נחמן מתייחסים ל"מקבלי צדקה מן הנכרים דהוי חלול השם מחמת ממון, הוה ליה כרשע דחמס"⁴. בשו"ע נפסק להלכה: "אסור לישראל ליטול צדקה מן העובד כוכבים בפרהסיא ואם אינו יכול לחיות בצדקה של ישראל ואינו יכול ליטלה מהעובד כוכבים בצינעא הרי זה מותר"⁵. ההנמקה האידיולוגית לפסק ההלכה האוסר קבלת צדקה מנכרי הנה כפולה: (א) רש"י והרמב"ם רואים חלול ה' וביזוי המקבל בהיותו נצרך לצדקות הנכרים. שהרי בכך יוצא לעז על ישראל שאינם מפרנסים את נצרכיהם ומזיקים אותם למתנות עכו"ם.⁶ (ב) עשיית מעשים טובים על ידי נכרים מאריכים את הגלות באשר קץ שלטונם של אומות העולם על ישראל נעוץ במיצוי זכויותיהם על מעשים טובים שעשו. מעשה הצדקה על ידי הנכרי מקנה לו זכויות⁸ ובכך מתארכת הגלות.

3 סנהדרין, כו, ב.

4 רש"י שם, ד"ה "אוכלי דבר אחר". הקשר הדברים אינו מתאים לאכילת חזיר כיון שבהמשך עושה התלמוד אבחנה בין אכילה מוצנעת לאכילה בפרהסיא. עם זאת, יתכן על פי דברי הכסף משנה, עדות א', ה', שהיתה גרסה בתלמוד "אוכלי צדקה של עכו"ם".

5 שו"ע יו"ד, רנד, א. ראו גם רמב"ם, מתנות עניים ה, ט.

6 על מושג "חלול ה'": אנציקלופדיה תלמודית, כרך טו, שם.

7 ערוך השלחן רנד, א. חכמת אדם קמו, ד. הרמב"ם מתנות עניים י, ב "ולמי עניי ישראל נושאים עיניהן, הלעכו"ם ששונאים אותן ורודפים אחריהן הא אין עיניהן תלויות אלא לאחיהן".

איסור קבלת התרומה מנכרי מוגבל לאותם מקרים בהם מדובר בספוק צרכי פרנסתו של היהודי, שאז אמנם מתקיימים הנימוקים האידיולוגיים שבבסיס האסור לקבל את התרומה. אך הפנית כספי תרומת נכרים למטרות רפואה, מחקר, שקום ובנית מוסדות רפואיים אינה אסורה. הרמ"א בשו"ע מביא בהגהתו:

"וכל זה דוקא כשנותן ממון לצדקה אבל אם מגדבין דבר לבית כנסת מקבלין מהם...".⁹ אשר על כן, אין מניעה לקבל תרומה פרטית לצרכי רפואה מנכרי, ממשלות זרות, ארגונים בינלאומיים. לאחרונה, בשו"ת משנה הלכות¹⁰ דן המחבר בעיתון המוצא לאור על ידי ישיבה ותלמוד תורה ובו פרסומת לעסקיהם של נכרים ואשר תמורת המודעות מועברים כספים לצרכי הישיבה ותלמוד התורה. המחבר מוסיף שני עקרונות מהותיים שלפיהם:

(א) אם תרומתו של הנכרי משרתת גם את צרכיו שלו אין כל מניעה לקבל ממנו את הכסף;
(ב) אסור קבלת הצדקה מנכרי הנו באדם פרטי המקבל ישירות את הצדקה ואולם גבאי המקבל כספי תרומה ויש לו שקול דעת למי לייעד את התרומה אינו מנוע מלקבל הכסף על אחת כמה וכמה כאשר מדובר במוסד רפואי המקבל תרומה לטובת הכלל.

הרב משה פיינשטיין התיר לערוך קבלת פנים לכבוד נכרים שבאמצעות קבלת הפנים מגייסים כספים למטרות צדקה ובלבד שהגבאים ניסו דרכים אלטרנטיביות לגיוס הכספים ונכשלו.¹¹ כך גם התירו לקבל מתנדבת נוכרית לעבודה בבית חולים,¹² ולהשתמש בכספי קופסאות צדקה המצויות במשרדיהם של נכרים.¹³ מכל מקום, בקבלת תרומה מנכרי אין לתת פרסום לתרומה וחושוב להדגיש כי התרומה ניתנה מרצונו של הנכרי ולא על פי בקשת היהודי.¹⁴

ג. תרומת מומרים

השמוש במקובל בתואר "מומר" מתייחס כיום לאדם שהמיר את דתו והנו בת דת אחרת. ההגדרה ההלכתית שונה וכוללת גם את "המומר לעבירה אחת ... שזה שהחזיק עצמו לעשות אותה עבירה בזדון ונתפרסם בה, אפילו היתה מן הקלות".¹⁵ הרמ"א מדגיש בהגהתו שאין מקבלים צדקה מן המומרים.¹⁶ עם זאת, המציאות וצרכי החיים ובעקב נדירות המשאבים הכספיים אילצו התייחסות מקלה לתרומות מומרים לעבירה, להבדיל ממומרים לדת אחרת.

8 מבוסס על דברי התלמוד בבבא בתרא, ו.ב. התלמוד מספר על תרומת אמו של שבור מלכא שרבא הסכים לקבלה ורב אמי סירב בהסתמכו על הפסוק "ביבש קצירה תשברנה".

בשו"ת ציץ אליעזר חט"ו, לג מאבחן המחבר בין קבלת צדקה מרשות שלטונית שלגביה מתקיים הטעם של "ביבוש קצירה" לבין קבלה מפרטים שאז מתקיים הטעם של חלול ה'.

9 יו"ד, רנד, ב. שו"ע יו"ד רנט, ג"ד קובע כי: "ואם היה המתנדב עובד כוכבים אסור לשנותה אפילו לדבר מצוה."

10 ח"ה, קע"ח. בשו"ת אור שמח ח"ב, מח, דן בשר העיר ששולח כסף לעניי עירו ויש לו רווחה מקנין העיר.

10א שו"ת אגרות משה, יו"ד, ח"ב, קז.

11 שו"ת ציץ אליעזר חט"ו, לג.

12 שו"ת מנחת יצחק ח"ה, פה מסתמך גם על משום איבה וכן על ההנחה שכיום הנוכרים אינם עובדי עבודה זרה.

13 שו"ת כתב סופר יו"ד, קד.

14 רמב"ם, תשובה ג, ט. מבוסס על התלמוד בחולין ה, א.

בשורת המבי"ט נשאל המחבר אודות יהודי מומר שהקדיש בית לבית כנסת, בתשובתו אומר המחבר:

"אע"ג דאמרינן אדם כי יקריב מכם ופרש"י מכם ולא כולכם להוציא את המומר היינו בקרבן ... אבל בהקדיש לעניים או הקדיש לבית הכנסת ... מקבלין מהן".¹⁶
דעתו של בעל המבי"ט שבטאה שינוי מעמדת הרמ"א, קיבלה בדרך לאימוצה המלא את הגדרת המומרים כ"תינוקות שנשבו" ובכך נתאפשרה קבלת תרומתם. מה גם, שבהסתמך על דברי התלמוד "מקבלין קרבנות ממושעי ישראל כדי שיחזרו בהן בתשובה",¹⁷ נפסק כי מלבד מומר לעבודה זרה ומחלל שבת בפרהסיא יש לקבל קרבנות של מומרים לעבירות אחרות מתוך תקות תשובתם,¹⁸ או מתוך חשש איבתם.^{18א}
השינוי בהגדרת ההמרה ותקוות התשובה פתחו פתח רחב לקבלת תרומות ממי שהוגדרו כמחלל שבת בפרהסיא וכמומרים לעבירות.

המהר"ם שיק נשאל אודות אדם שנחשד בחלול שבת והוא מבקש לנדב תרומה לבית הכנסת ומתנה ששמו ירשם על התרומה להנצחתו. המחבר בהתירו את קבלת התרומה מנמק ואומר: "ועל ידי זה (שמקבלים את התרומה) יש תקוה שיכירו האמת ויפחדו מהדר ה' וגאון עוזה, לשמור מצותיו ותורתו, והמונע מליקח מהם הוא נועל דלת מפני השבים".¹⁹
כמו כן, הותר לציין את שמו של התורם על תרומתו וזאת כדי לפרסם עושי מצווה ולעודד תורמים פוטנציאליים.

בשאלה אחרת באותו ענין דובר באשה הנשואה לגוי ורוצה לנדב תרומה לבית הכנסת ומבקשת ששמה ירשם. בתשובתו מבהיר מהר"ם שיק כי אם התרומה שלה ייעודית וייחודית אין לקבלה ואולם אם תרומתה נבלעת עם תרומות אחרות ולא ניתן לייחד את תרומתה, אזי הותר לקבל את תרומתה ומכל מקום אין לרשום שמה על התרומה.²⁰
נראה, כי האבחנה נעוצה באופיו של התורם ובמעשיו. אדם הנחשב כמומר הלכתית אך יש סכוי שבאמצעות התרומה יתקרב וישוב יש לקבל את תרומתו, ואולם מי שפרש והפריש עצמו מכלל ישראל יש לנקוט מדה רבה של זהירות בקבלת התרומה ולהצניע את מקורה.
הרב יצחק יעקב וייס דן בשאלה האם מותר לאברך לקבל תרומה ממחלל שבת. התורם בהתאם להסכם "יששכר וזבולון" יקבל חלק מזכויותיו של התלמיד חכם בלמוד. המחבר מצטרף למסקנתו של המהר"ם שיק ומוסיף "וביותר אם נצרף דברי גדולי האחרונים שדנו לומר מחללי שבת בזמנינו יש להם רק דין תינוק שנשבה, וממילא אין בחטאם עילה שלא לקבל תרומתם".²¹

15 יו"ד, רנד, ב.

16 מובא בשו"ע, שם, ה ובבאר היטב. המגן אברהם על או"ח, קנד, יח מבחין בין תרומת צרכי עבודת הקודש עצמן כגון: נר שועה להדליקן לבין מתן כספים לרכישת ספרים וכד' שהתירו וכן המשנה ברורה שם, מה. בקורת על פסק המבי"ט, שו"ת שבות יעקב, ח"ג, פה.

17 חולין ה, א.

18 רמב"ם, מעשה הקרבנות ג,ד. רא גם שרי חמד, מערכת מ, קנו.

18א שו"ת הרשב"ש, קמ"ג; חדושי חת"ם סופר לבבא בתרא, ה, א.

19 שו"ת מהר"ם שיק, או"ח, פא.

20 שו"ת מהר"ם שיק, יו"ד רלא. ראו גם שו"ת בנין אב, נה.

21 שו"ת מנחת יצחק, ח"ו, קמ, וח"ז, פז. על סיכויי חזרה בתשובה כגורם בפסיקת הלכה שו"ת מקוה ישראל, ח"ד, או"ח, לב.

עם כל הקושי, לא אסר הרב עובדיה יוסף לקבל תרומה למוסד דתי מבתי כנסת רפורמים בארה"ב ובלבד שלא יצוין מקור התרומה.²² המסקנה היא לכן, כי תורם יהודי הגם שהוא מחלל שבת או עובר על מצוות אחרות ניתן לקבל תרומתו.

ד. תרומה מן הגזל

בפרקים הקודמים עסקנו במעמדו ההלכתי של התורם כמרכיב יסודי בהיתר או איסור קבלת תרומתו. עתה נבחן את מהותה של התרומה ומקורה כגורם לאיסור קבלתה. ברור שאם מקורה של התרומה מפוקפק קרי, כספי התרומה הושגו בדרכים לא חוקיות ומהווים גזל, הרי שיש פסול בקבלתם. אדם אינו יכול ליתן לצדקה דבר שאינו יכול להקדישו כגון: דבר המצוי ברשותו שלא כדין. אדם המחזיק ממון השייך לחבירו חייב להשיבו לגזל ולא לתתו לצדקה.²³ במתן לצדקה אין ל"הכשיר" כספי גזל.²⁴

למרות האמור לעיל, כאשר לא ניתן לאתר את הנגזל אפשר לתרום את הכסף לצורכי הרבים כגון: בתי חולים, מוסדות חנוך וכדו' ויש הסוברים שאפשר להשיב את הגזילה גם לצדקה.²⁶ רבי יעקב חאגיז פסק בפשיטות כי אדם שבידו מעות של חבירו אינו יכול לתרום אותם לצדקה ואפילו הגיעו לידיו כדין על אחת כמה וכמה כשהגיעו לידו בגזל. "הא דאמרינן (פסחים ד ע"ב) ניה ליה לאיניש למעבד מצוה בממוניה (=נזח לי לאדם שתעשה מצווה בממונו) היינו הוא בעצמו להוציא, אבל אין חבירו רשאי לשלוח יד בממונו חבירו".²⁷

העקרון שאין לקבל תרומה שמקורה בגזל הוא הבסיס לפסיקת הנודע ביהודה שאין לקבל צדקה מאשה, בניגוד לדעת בעלה ושלא בידיעתו, שהוא גזל גמור. על פי הדין, כספי האשה שייכים לבעלה ואשה התורמת מכספי בעלה הרי היא גוזלת ממנו גם אם כוונתה לטובה.²⁸ כך גם נפסק שגבאי צדקה אינו רשאי לקבל צדקה מקטנים ועבדים ומכל מקור אחר שחזקתה של התרומה שהיא גנובה או גזולה משל אחרים.²⁹ ההלכה לא הסתפקה באסור קבלת תרומה שמקורה גזל, אלא אסרה גם קבלת כספים שריחם רע. בכך ביטאה ההלכה עמדה נחרצת שהיות המחנה טהור במישור שבין אדם למקום דורש הקפדה רבה גם במישור היחסים שבין אדם לחבירו. ההלכה פסלה מכל וכל עקמומיות, הגם שאותה עקמומיות הנה לשם שמים. הנצי"ב בהקדמתו לפרושו העמק דבר על התורה אומר:

"שהקב"ה ישר הוא ואינו סובל צדיקים כאלו אלא באופן שהולכים בדרך הישר גם בהליכות עולם ובלא בעקמומיות אף על גם שהוא לשם שמים".

22 שו"ת יביע אומר, ח"ז, או"ח, כב.

23 בבא מציעא ו, א; ערוך השלחן יו"ד רנה, לב.

24 שו"ת אגרות משה ח"ח, יו"ד, לו.

25 ביצה, כט, א "ת"ר הוא כנס שלש מאות גרבי יין".

26 בבא קמא, קט, א "הגזול את אביו" עיינו שו"ת שרגא המאיר ח"ד, פו.

27 שו"ת הלכות קטנות, ח"א, סה.

28 שו"ת נודע ביהודה, מהדורה תניינא, יו"ד קנה, שו"ת מהר"ם מינץ ז; שו"ת רב פעלים ח"ב, אהע"ז, לב.

29 שו"ע, יו"ד, רמז ד.

ההלכה אינה עושה הפרדה בין טוהר המעשה לטוהר המחשבה. היא דורשת שלוב בין שניהם. באסור הבאת "אתנן זונה ומחיר כלב", מבהיר בעל ספר החנוך שהקרבתו בא לטהר מחשבתו של אדם, כספים שיש בהם משום טנוף, מפגלים את מחשבתו של האדם ושוללים את מהות הקרבן כמכשיר ומכפר על מעשהו של אדם.³⁰

בספר מגיד תעלומה מבהיר המחבר כי אדם המקבל ממון נגוע "ויש תחת יד האדם ממון שאינו ביושר והכח הפועל בנפעל וכאשר יהנה אדם מממון זה ותהי לו לזרא ... והנה ידעתי מרבתינו שכאשר הגיע לידם ממון שהבינו שבעליהם הסגילו בו כח הפועל לרע לא היו נהנים מהממון והשליכו מידם אותו הממון באין רואה".³¹

אשר על כן, כאשר מדובר בתרומה שמקורה "מפוקפק" אין לקבלה. בקבלת תרומה שכזו מלבד ההקשר ההלכתי המידי קיים גם מסר חינוכי שלילי.

ההלכה שהקפידה מאד על כבודם של בני האדם וצנעת הפרט שלהם אומרת "מפרסמים את החנפים מפני חילול ה'".³² ורש"י מסביר כי החנפים הנם הרשעים המראים עצמם כצדיקים. כיון שבני האדם הסבורים שהוא צדיק למדים ממעשיו ועלולים לחקות את משוגותיו.³³

מאחר ובאי קבלת תרומה יש משום פגיעה של ממש בתורם וקיים חשש שהסרוב יודלף, יש להקפיד שהסרוב מטעם מהות התרומה יהיה מבוסס על עובדות ולא על רכילות ושמעות.³⁴ לצורך בסוס החשד באשר לפסילת התרומה אין צורך בפסיקה משפטית המבוססת על עדויות וראיות קבילות, ניתן להסתפק בברור עניני של העובדות המצויות ברקע פסלות התרומה.

ה. המצב החוקי בישראל

סוגית קבלת התרומות ומוסדות ולגופים ציבוריים לא הוסדרה כראות בחוק המדינה. הסדר חוקי מוגבל קיים בתחום ממון המפלגות. בע"פ 521/87 מדינת ישראל נ' שמואל עינב,³⁵ טען המשיב כי מסירת כספים על ידו לעובד צבור לא היתה שוחד אלא תרומה למפלגה שהוא חפץ ביקרה. בית המשפט בפסק דינו התלבט קשה בשאלת קו הגבול העובר בין פעילות פוליטית לגיטימית לבין מניע פסול ההופך תרומה לשוחד. דרישת החוק הפלילי להוכחת קיומה של כוונה פלילית יוצרת תחום אפור שבו אנשים שאינם נקיי כפיים יכולים להלך בו להנאתם. בבג"צ 6781/96 א. אולמרט נ' היועץ המשפטי לממשלה,³⁶ נדונה עתירה כנגד ההחלטה להעמיד לדין את העותר בקשר עם

30 האסור בדברים רג 19 ובמצוה תקע"א ההסבר. בספר חסידים תתע"ג נאמר: כסף של בעלי ריבית וצרי עין ומגלחי מעות וכיוצא בהם ביד מי שיגעו ירד מנכסיו, לכן יזהר אדם". איין גם: שו"ת מהר"ם מרוטנברג (לבוב כת"ר), כמו; ספר החינוך מצוה תסט.

31 על ברכות לב ע"א.

32 יומא פ"ו ע"ב.

33 רשי, ש"ם ד"ה את החנפין. השווה: רמב"ם, הלכות דעות ו, ח.

34 שו"ת הרמב"ם קא; שו"ת הרדב"ז, ח"ו, ב' אלפים עח; שו"ת חכמי פרוניניציה, ח"א סז; שו"ת יהודה יעלה, או"ח, לה.

35 פ"ד מה" (1) 418.

36 פ"ד נ(4) 793.

גיוס כספים למפלגתו תוך יצירת מערכת חשבונאית פיקטיבית על מנת לעקוף את חוק מימון מפלגות התשל"ג-1973.³⁷

נראה לי לכן, כי עמותות העוסקות בגיוס תרומות בין עבור עצמן, או עבור אחרים שהם פועלות בחסותם, יתייחסו בתקנון העמותה לנהל של סיווג ומיון תרומות תוך קביעת קריטריונים ברורים ומדויקים למען לא ידבק בהם ריחו הרע של הכסף. ראוי לו למחוקק לקבוע מהן תרומות פסולות שקבלתם תאסר או למצער לא תוכר התרומה לצרכי מס. תרומות סבוביות והלבנת כספים הנם רק שתי דוגמאות מובהקות לאופיין הפלילי האפשרי של תרומות שמקורן רע.

1. סכום

במאמר זה הראנו כיצד גדולי ההלכה התמודדו עם שאלה קשה שהוכתבה על ידי מציאות כלכלית שבה המשאבים לצורך קיום מוסדות רפואיים ואחרים מותנים בתרומות. המציאות הכתיבה היתר קבלת תרומות מנכרים ומומרים, תוך שמוש בתשתית הלכתית עניפה שעסקה ביחס לנכרי והמומר, אך עם זאת, הקפידה ההלכה שלא להקל בתרומה כשהיא עצמה נגועה ובלבד שאין מדובר בחשד בלבד.

37 ס"ח 680, תשל"ג-1973, 52.